

УДК 371.134:003.21:74

Оксана Піддубна

**РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
«ЖИВОПИС»**

У контексті оновлення змісту освіти й вимог до професійної діяльності педагогів особливо актуальним є питання розвитку творчих здібностей здобувачів вищої освіти – майбутніх учителів закладів загальної середньої освіти. Згідно з професійним стандартом «Вчитель закладу загальної середньої освіти», мета професійної діяльності вчителя

полягає у формуванні ключових компетентностей, світогляду на основі загальнолюдських і національних цінностей, розвитку інтелектуальних, творчих здібностей здобувачів вищої освіти, необхідних для успішної самореалізації.

Розвиток творчих здібностей особистості засобами мистецтва досліджено в працях І. Бабій [1], А. Колодязної [2] та інших, у процесі вивчення освітньої компоненти «Живопис» висвітлено в роботах А. Максимчука, О. Піддубної [3, 4, 5].

Однією з важливих компонентів даного процесу є вивчення живопису як освітньої компоненти. Живопис не тільки сприяє формуванню естетичних поглядів і смаків здобувачів вищої освіти, але й розвиває їх образне мислення, креативну уяву, здатність до самовираження та рефлексії. У даній статті розглянуто особливості впливу живопису на творчу активність здобувачів вищої освіти, визначено ефективні педагогічні умови розвитку їх творчих здібностей.

Проблема розвитку творчих здібностей студентів у процесі вивчення живопису має багатогранний характер і потребує інтеграції теоретичних знань, практичних умінь та формування стійкої мотивації до самовираження через мистецтво.

Творчі здібності визначаються як індивідуальні психологічні особливості, що забезпечують успішне здійснення творчої діяльності. Вони включають гнучкість мислення, здатність до бачення нових поєднань, оригінальність, здатність генерувати ідеї та їх практичне втілення [5].

Живопис є унікальним видом мистецтва, який органічно поєднує емоційний і раціональний початок. Під час вивчення живопису здобувачі вищої освіти навчаються не лише технічним прийомам зображення, а й інтерпретації реальності, розвитку вміння бачити і відчувати колір, форму та простір. Таким чином, живопис виступає ефективним засобом розвитку творчих здібностей особистості.

Для розвитку творчих здібностей здобувачів вищої освіти необхідне створення відповідного освітнього середовища, яке стимулюватиме їхню творчу активність. До основних педагогічних умов належать:

- індивідуалізація навчання (врахування індивідуальних особливостей студентів, їхнього рівня підготовленості, художніх

інтересів і потреб);

- створення проблемних ситуацій (організація навчальної діяльності через постановку творчих завдань, які вимагають нестандартного розв'язання);
- формування мотивації до творчості (заохочення інтересу до самостійного художнього пошуку через вільну тематику завдань, участь у виставках, конкурсах, проєктній діяльності);
- використання інтерактивних методів навчання (проведення майстер-класів, творчих лабораторій, колективних проєктів сприяє обміну ідеями та розвитку колективної творчості);
- рефлексія творчого процесу (організація аналізу власних робіт і робіт інших студентів допомагає усвідомити шляхи вдосконалення творчої діяльності) [5].

Реалізація освітньої компоненти «Живопис» у підготовці майбутніх учителів інтегрованого курсу «Мистецтво» здійснюється поетапно, з урахуванням психолого-педагогічних особливостей розвитку студентів, рівня їхньої підготовки та потреб у формуванні професійних компетентностей. Зміст навчання охоплює комплекс завдань, спрямованих на розвиток не лише технічної майстерності, а й творчого потенціалу особистості.

Перший етап – ознайомлювально-базовий, що передбачає формування у здобувачів вищої освіти елементарних знань із композиції, основ колористики, теорії світлотіні, закономірностей побудови простору. Студенти опановують різні техніки роботи, а саме: акварель, гуаш, темпера, акрил та олійний живопис. Важливо не лише навчити володіти матеріалом, а й усвідомити його виражальні можливості. На цьому етапі активно застосовуються вправи з передачі простих форм, світлотіньових співвідношень, кольорових гармоній.

Другий етап – формувальний, який зосереджений на розширенні художнього досвіду студентів. Навчальні постановки з предметів, натюрмортів, фігури людини чи тварин виконуються з метою вдосконалення аналітичного бачення, розвитку композиційного мислення. Акцент робиться на інтерпретацію натури, пошук індивідуальних живописних ідей. Водночас, студенти навчаються

оцінювати власні й чужі роботи, розвивають здатність до художнього аналізу та рефлексії.

Третій етап – творчо-інтерпретаційний, що передбачає створення самостійних авторських композицій за тематичними або вільними завданнями. Тут основну роль відіграє розвиток індивідуального стилю, гнучкість образного мислення, здатність комбінувати різні художні техніки, зокрема елементи реалістичного, експресивного, символічного чи абстрактного живопису.

Особливу увагу слід приділити плерній практиці, що є невід'ємною складовою художньої освіти. Робота в природному середовищі формує у здобувачів вищої освіти спостережливість, уміння реагувати на мінливість кольору, світла та фактури. Плерні заняття стимулюють глибше сприйняття простору, збагачують візуальний досвід, розвивають здатність до емоційного відтворення навколишнього світу [4, 5].

Освітній компонент підготовки передбачає і цифрову графіку, віртуальний живопис, що є актуальним у контексті викладання мистецтва в умовах цифровізації освіти. Опанування цифрових інструментів (графічні планшети, програмне забезпечення для живопису) відкриває нові можливості для художнього самовираження [7].

Важливими є й міждисциплінарні зв'язки з історією мистецтв, музикою, літературою, що сприяють цілісному художньо-світоглядному розвитку здобувачів і готують їх до інтегрованого підходу до викладання [6].

Підсумком навчання живопису має стати сформованість у здобувачів професійних компетентностей, серед яких:

- здатність до художнього самовираження;
- креативне мислення;
- педагогічна рефлексія;
- вміння організовувати й мотивувати учнів до творчої діяльності.

Живопис, таким чином, не лише формує художню культуру майбутнього вчителя, а і є засобом його самопізнання, професійної реалізації та впливу на формування естетичних цінностей учнів.

Створення живописного твору є складним багатоступеневим процесом, що поєднує технічну вправність, художнє бачення та глибоку

інтелектуально-емоційну роботу митця. Для майбутнього вчителя інтегрованого курсу «Мистецтво» опанування етапів побудови живописного зображення має вирішальне значення не лише як засіб формування професійної компетентності, а і як підґрунтя для розвитку творчої особистості.

Першим етапом роботи над живописним твором є вибір теми та формування художнього задуму. На цьому рівні здобувачі вищої освіти формують візуально-образну ідею, що може ґрунтуватися на спостереженнях, емоціях, асоціаціях або концептуальному підході до зображення. Ідея втілюється у вигляді ескізу, кольорових начерків або цифрового макета.

Другий етап – композиційне вирішення твору, який передбачає:

- розташування основних елементів зображення на площині;
- визначення центру уваги та композиційного ритму;
- узгодження пропорцій, форм і ліній руху;
- опрацювання фону, переднього та заднього планів.

На цьому етапі виключно важливим є врахування закономірностей зорового сприйняття, що забезпечують цілісність і виразність композиції.

Третій етап – кольорове рішення та робота з фактурою. Студенти навчаються визначати тональні співвідношення, працювати з гармонією і контрастом кольорів, використовувати колір як засіб виразності. Особливу увагу приділяють впливу освітлення на форму, повітряній перспективі та нюансам колірної температури.

Матеріали, обрані для роботи (акварель, олія, акрил, темпера, змішані техніки), визначають характер живопису – від прозорої легкості до густої фактурної експресії. Робота з пензлем, мастихіном, губкою, ганчіркою або навіть пальцями – формує глибоке розуміння взаємодії художника з матеріалом.

Четвертий етап – творча інтерпретація та деталізація образу. Саме тут виявляється індивідуальний стиль, особисте ставлення митця до теми. Деталі не повинні бути самоціллю, а мають підкреслювати головну ідею, посилювати композиційну єдність, емоційну насиченість твору.

Завершальний етап – рефлексія та самооцінювання, що включає аналіз власної роботи, виявлення її сильних і слабких сторін, можливих

способів удосконалення. У процесі навчання важливо також практикувати публічну презентацію та обговорення живописних робіт, що сприяє розвитку комунікативної компетентності, здатності до мистецького дискурсу [3].

Робота над живописним твором, зокрема в умовах освітнього процесу, повинна враховувати такі принципи:

- поєднання натурного й уявного образу;
- інтеграція особистісного досвіду здобувача вищої освіти в художню форму;
- свобода у виборі засобів виразності;
- варіативність інтерпретацій.

Специфіка роботи над живописним твором полягає у постійному балансі між технікою і змістом, раціональним і емоційним, академічною основою і творчим пошуком. Для майбутнього вчителя це не тільки художній процес, але й модель організації творчого освітнього середовища для учнів у закладах загальної середньої освіти [3].

Таким чином, вивчення освітньої компоненти «Живопис» відіграє важливу роль у розвитку творчих здібностей здобувачів вищої освіти. Завдяки поєднанню практичної діяльності, теоретичної підготовки й створення сприятливих педагогічних умов, можливе розкриття їхнього індивідуального творчого потенціалу [7].

Ефективна організація навчального процесу з живопису сприяє не лише формуванню професійних художніх навичок, але й розвитку ключових компетентностей – креативності, критичного мислення, самостійності, комунікаційних умінь. Подальше удосконалення методик навчання живопису має ґрунтуватися на інтеграції традиційних і сучасних освітніх технологій, орієнтованих на особистісний розвиток здобувачів вищої освіти.

Вивчення освітньої компоненти «Живопис» у процесі підготовки вчителів інтегрованого курсу «Мистецтво» є важливим засобом формування творчих компетентностей студентів [7].

Розвиток творчих здібностей майбутнього вчителя – це не тільки оволодіння художньою технікою, а й набуття здатності надихати учнів, пробуджувати їх естетичне відчуття та творчу активність. Саме це відповідає завданням професійної діяльності вчителя, визначеним

професійним стандартом «Вчитель закладу загальної середньої освіти»[8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабій І.В. Розвиток творчих здібностей дітей засобами образотворчого мистецтва. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/7809/1/ROZVYTOK%20TVORCHYKH%20ZDIBNOSTEI%20DITEI%20ZASOBAMY%20OBRAZOTVORCHOSTI%20MYSTETSTVA.pdf>
2. Колодязна А. В. Розвиток творчих здібностей дітей засобами образотворчого мистецтва. URL: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-tvorcih-zdibnostej-ditej-zasobami-obrazotvorcogo-mistectva-212516.html>
3. Піддубна О. М. Живопис у розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. Проблеми освіти. 2019. Вип. 92. С. 111–115.
4. Piddubna O., Maksymchuk A., Lytvychenko D., Revutska O., Moskalenko M., Sopina O. Implementing Neuropedagogical Innovation in Schools: From Theory to Practice. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience. 2023. Vol. 14. Iss. 2. P. 37–58.
5. Piddubna O., Pylnik R., Pichkur M., Poluden L., Sotska H., Maksymchuk A. Pedagogical Mechanisms to Activate the Creative Development of Students of Art and Pedagogical Specialties of Higher Education Institutions by Means of the Latest Art. Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala. 2023. Vol. 15. Iss. 3. P. 1–14.
6. Sosnytskyi Y., Piddubna O., Snigovska O., Donets I., Hlazunova I. The role of art and humanities in shaping cultural approach. Multidisciplinary Reviews. 2024. Iss. 7.
7. Освітньо-професійна програма "Мистецтво в закладах освіти". URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/op/122/bachelor/2023/>
8. Професійний стандарт "Вчитель закладу загальної середньої освіти". URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>